

Uittogboek.

Johan Myburg. Pretoria: Protea, 2017.
100 pp. ISBN: 9781485307761.

DOI: dx.doi.org/10.17159/2309-9070/tvl.v.55i1.4380

Uittogboek (2017) is Johan Myburg se vierde bundel, en kan as 'n hoogtepunt van sy oeuvre beskryf word. Die gedig "animula vagula blandula" deur die Romeinse keiser Hadrianus gaan die bundel as motto vooraf. Dit is die gedig wat Hadrianus vermoedelik op sy sterfbed op sou sê – vergelyk die laaste versreël van "In die maand Hathor" (94): "het hy / naby Napels op sterwe gelê en, volgens *Historia Augusta*, 'n resitasie opgesê". Myburg se Afrikaanse vertaling hiervan word as openingsgedig tot die bundel gebruik:

liewerste klein swerwersiel
metgesel en gas van die lyf
waarheen mik jy nou: 'n oord
waar jy kaal en koud en styf
geen grap meer kan verwoord

Verskeie temas word deur die gedig ontsluit, byvoorbeeld kameraadskap, 'n reiselement, liggaamlikheid, die skryfaktiwiteit en verganklikheid. Terselfdertyd hou die temas verband met die verklaring van die woord "Uittogboek" soos dit in die gedig "Prosopopeia" (95) uitgelê word: "kwotasies / as 'n soort gids deur die git van die onbekende", waarin die "onbekende" telkens *anders* in die bundel voorgestel word, byvoorbeeld as plek, gevoel of dood.

Die bundel bestaan uit agt afdelings, waarvan keiser Hadrianus in vyf van die gedigte in die eerste afdeling aan die woord gestel word. Die gedigte is "Keiser, by homself 1" (11), "Keiser, by homself 2" (12), "Hadrianus" (13), "Keiser, buite homself" (14) en "Memoires" (15), wat voortborduur op Marguerite Yourcenar se historiese roman, *Memoirs of Hadrian* (1951). Die figuur Hadrianus word deur die digter ingespan om die verlede in Rome en die hede in Suid-Afrika op 'n parallelle wyse in oënskou te neem. Vergelyk "Keiser, by homself 1": "Hier sal ek / my gat sien: 'n klein voorval dalk, / 'n vinnige skoot by my tuinhok, / 'n morsige sny tog diep genoeg / aan die nek".

Die tweede afdeling bestaan uit 'n gedigsiklus met ses gedigte, getitel "Fremdkörper" (19–21), wat 'n vreemde voorwerp veronderstel, byvoorbeeld 'n splint wat onder jou vel bly sit of 'n

inskrywing in 'n teks wat nie heeltemal steek hou met die tyd waarin die teks tot stand gekom het nie. Dié gegewe word uitgewerk in gedigte soos die eerste oor die spreker se moeilike geboorte, waaraan die moeder hom meermale sou herinner, en die vierde gedig oor die plek van uitheemse plante: "En steur / bome hulle aan politieke grense, by wyse van spreke?" Die gesprekke rondom vreemdheid word in die sesde gedig tot hoogtepunt gevoer: "Hier sal ek bly staan, solank ek voortdurend kan bedink / hoe anders om vreemdheid as die voorhande te formuleer".

In die derde afdeling skets die digter portrette in 'n poging om iets omtrent sy subjekte vas te vang. In "Duif" (26) word 'n aantal retoriese vrae gevra oor 'n dooie duif se laaste vlug soos hy nou "stokstyf onder / die linkerluik" [...] "'n perfekte portret voltrek"; in "MB2" (29) word 'n deerniswekkende portret van wyle Marthinus Beukes se verslawingstryd uitgebeeld. Die digter skep 'n aantal ekfrastiese gedigte, waarvan 'n roettekening van Diane Victor tot 'n kunswerk in eie reg te omskep word: "vlam roep vlym roep vlek roet roep / wroet roep onvermydelik ook bloed". Sien ook "Portret van Anitnous" (95) in afdeling agt as voorbeeld van 'n geslaagde ekfrastiese gedig.

'n Aantal plekgedigte, wat strek van Johannesburg tot Deir al-Qamar, kom in afdeling vier na vore, wat veral fokus op die onderlinge verbondenheid tussen mense, diere en plante. Die intieme saambestaan word op 'n sterk sensoriese wyse uitgebeeld. Vergelyk die beskrywing van "Jozi" (38): "Gerysmier, / liefde-

loos, maak jy alarm uit vrees". Die digter omvorm dan ook die "vrees" tot 'n vorm van skoonheid in "Misdaadtonele" (40): "Sus jousef aan die slaap met tak-tak-tak-Nachtmusik as droom,/ met elektrisiteit wat metronomies deur 'n notebalk van drade stroom". Beminlik staan die spreker teenoor bome in "Düsseldorf" (43): "Ek kus die bome, nie vaarwel nie,/ maar oopmond soos 'n getroue minnaar". "Reitzstraat, Potchefstroom" (44), 'n huldigingsvers opgedra aan T. T. Cloete, laat sien die verband tussen tuinmaak en die skryf van gedigte: "Sedertdien swymel ek steeds oor die boeket / van tuine en die toorkrag van 'n rymende eindkoeplet".

Soos die voorafgaande ekfrastiese gedigte, maak die digter ook gebruik van musikale intertekste soos "Ombra mai fu" (52-3) in die vyfde afdeling, waarin Xerxes I van Persië 'n plataanboom besing. Die dood word ook in hierdie afdeling sterk op die voorgrond gestel. In die tweede gedig van "Sentripetaal" (58) herroep die spreker sy gestorwe vader in 'n droom, wat 'n transendente wêreld onthul: "sit hy orent / op 'n stoel geelperskes en skil" [...] "sny hy deur dié vrug / 'n hele boord, tot hy met 'n enkele pit in sy linkerhand sit". In "Postuum" (60) tree die spreker weer in gesprek met sy gestorwe vader en beken:

[...] miskien makliker
nou by nabaat
dalk omdat ek weet
jy nie terug
kan praat nie
nie verwyf nie
nie wyd
my leemtes uit

kan wys nie
my nie misverstaan nie.

'n Soort uitgangspunt vir die bundel kom in "Kodisil" (70) na vore, waarin die spreker sy weerloosheid ter tafel lê: "Hoe verklaar 'n mens sestig jaar op papier?" In navolging van Lucebert se uitspraak, "Alles van waarde is weerloos", verklaar die spreker: "Alles van waarde laat ek weerloos/ na", met insig oor wat van 'n mens ná 'n leeftyd word: "om te leef om te oorleef om oorleef te word". Die vergelyking sluit aan by die strekking van "Kennisgewing" (10), wat herinner aan dié soort kennisgewings in koerante, met inligting betreffende oorledenes en diegene wat hulle oorleef. Hierin is dit egter nie 'n persoon wat die oorledene oorleef nie, maar 'n verpersoonlikte huis, met sy "stygende vog in bros / mure vrotter wordende plafonne muf agter / rakke boeke laaie vergeelde papiere". Laasgenoemde "vergeelde papiere" suggereer ook iets omtrent die wyse waarop die digter poog om die dood deur sy uittoegboek as nalating tot 'n mate uit te stel, wat eweneens Don DeLillo se motto tot die gedig bekragtig: "Maybe there is no death as we know it. Only documents changing hands." Die dood word dan ook deurgaans op uiteenlopende maniere gestalte gegee, soos byvoorbeeld in "Restant" (85) in die sewende afdeling, wat handel oor die opspraakwekkende foto van die Siriese seuntjie, Alan Kurdi, wat uitgespoel het op die Turkse strand.

In "Ars poetica" (93) in die laaste afdeling van die bundel gee die digter op humoristiese wyse, à la Gaius Plinius

Secundus, nuttige wenke om jou eie toga te kleur, wat terselfdertyd iets weergee van die moeite om een gedig te produseer: "LW: Om jou te tooi / in 'n toga van Tiriese praal moet jy vir 1 g kleursel reken op 10 000 slakke as prooi". Laasgenoemde gedig vertoon die vakmanskap wat Myburg deurgaans in *Uittogboek* ten toon stel, en op 'n vernuwende wyse aan die hand van 'n veelheid van onderwerpe in sy bundel laat sien. Die gedigte hou dan ook op 'n tematiese wyse met mekaar verband, wat die leser noop om nie net enkele gedigte te lees nie, maar ondersoek in te stel na die wyse waarop die gedigte op 'n betekenisvolle wyse met mekaar saamhang. Voorwaar is dit 'n bundel wat vra om deeglik bestudeer te word.

Alwyn Roux
erouxap@unisa.ac.za
Universiteit van Suid-Afrika
Pretoria